

ВІДГУК

**офіційного опонента Тименка Володимира Петровича,
доктора педагогічних наук, професора, ученого секретаря Відділення
професійної освіти і освіти дорослих НАПН України
на дисертацію Чирчика Сергія Васильовича «Теоретичні і методичні
основи формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з
дизайну інтер'єру», представлену на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика
професійної освіти**

У створюваній нами науковій школі педагогічного дизайну актуальність досліджень з художнього проектування розглядається в методологічному і педагогічному контекстах. Виокремимо *методологічні засади* сучасної професійної дизайн-освіти. Це, на нашу думку, новітні теорії глобалізму і антиглобалізму. Глобалізаційний процес з його інноваційними технологіями формотворення зумовлює антиглобалізаційний рух за збереження традицій національних і етнічних матеріально-художніх культур. Альтернативою комерційного дизайну глобалістів з його потужними маркетинговими комунікаціями є етнічний дизайн антиглобалістів, у якому успішно поєднуються найсучасніші технології із загальнонаціональними і етнічними традиціями формотворення та декорування. Наприклад, запозичивши досвід японського дизайну з його національно- і етнокультурною зорієнтованістю, потужний розвиток своїх економік демонструють країни-«азіатські тигри»: Гонконг, Тайвань, Сінгапур. Дизайн-освіта там здійснюється з використанням найсучасніших проектних технологій.

Шановний Сергій Васильович звернув увагу на методологічні пріоритети сучасної дизайн-освіти. Він здійснив філософський аналіз явища глобалізації у підрозділі 2.1. дисертації і звернув увагу на трактування цього поняття дослідниками – це процес формування єдиного загальносвітового фінансово-економічного простору на базі нових, переважно комп'ютерних технологій.

Ми поділяємо думку дисертанта про те, що у наукових працях дизайн

інтер'єру має розглядатися як інноваційна проектна діяльність з формування , національних ідей і концепцій, які відповідають сучасним ринковим вимогам і поєднують сучасні технології з етнічною культурою формотворення і декорування. У сучасного фахівця з дизайну інтер'єрів проектна культура має доповнюватися етнокультурною самобутністю, національною мистецькою ідентичністю, що забезпечує високий рівень їхньої професійної компетентності.

Не менш важливою є *педагогічна актуальність дослідження*. Необхідно забезпечити *інтердисциплінарний підхід* до модернізації змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну. Адже сучасні системи технологічної освіти різних рівнів характеризуються переходом від STEM- до STEAM-освіти – інноваційної системи навчання. STEAM-освіта (S – science, T – technology, E – engineering, A – art, M – mathematics) – *природничі науки, технології, інженерія, мистецтво, математика*. Наприклад, існує зарубіжна мережа вищих навчальних закладів «Mathematics and design». Протиставлення науки і мистецтв, що характерне для сучасного розвитку вітчизняної освіти, вважається невиправданим. Науковий і художній напрями пізнання треба розвивати у взаємодоповненні. Спроба активізувати освіту тільки за напрямами науки, інженерної справи і математики без взаємопідсилення з art-дисциплінами (навчальними курсами гуманітарного і мистецького спрямування) може призвести до того, що підростаюче покоління буде позбавлене здатності до креативності. Тільки єдність точної науки і мистецько-гуманітарного підходу може підтримати інноваторів, що розвивають технологічну освіту і, зокрема, дизайн на засадах освітньо- культурного синтезу.

Інтеграції змісту дизайну, декоративно-прикладного і образотворчого мистецтв вимагає офіційне видання українського класифікатора професій. Професії дизайнера-дослідника і мистецтвознавця у класифікаторі позначено одним числовим кодом. Але зміст професійної підготовки цих фахівців до цього часу різний.

Ми позитивно оцінили розуміння Сергієм Васильовичем поняття «дизайн» як інтегрованого виду проектно-творчої діяльності, що дозволяє через відповідне переосмислення історії, культури та національних традицій створити інноваційне предметно-просторове середовище і тим самим сприяти подальшому розвитку української матеріально-художньої культури з урахуванням національних і етнічних традицій формотворення і декорування.

Актуальність дослідження конкретизовано сукупністю наявних суперечностей між теорією і практикою дизайн-освіти і професійної дизайн-діяльності. На жаль, в Україні, не зважаючи на те, що спеціальність «Дизайн» офіційно включена до класифікатора професій, що створена творча Спілка дизайнерів України, функціонують дизайн-ергономічні ради, дизайн все ще не став повноцінною складовою, необхідним елементом *виробничо-економічної діяльності*. Це безпосередньо впливає на умови формування системи підготовки фахівців, їх адаптацію на робочому місці, на широкопрофільну характеристику та на розвиток спеціалізацій з дизайну.

Переконані, що для виробничо-економічної, культурної й освітньої діяльності теорія і практика зарубіжного дизайну, запропонована шановним Сергієм Васильовичем, стане педагогічною інновацією і одним із перспективних напрямів нашої наукової школи педагогічного дизайну.

Дослідження відповідає потребам поточного суспільного розвитку щодо підвищення рівня професійної компетентності майбутніх дизайнерів, їхньої національної свідомості, створення освітнього середовища, сприятливого для розвитку їхнього проектно-творчого потенціалу.

Науковий апарат дослідження дозволяє системно уявити стратегію дослідження дисертантом обраної наукової проблеми, її теоретичні й методичні засади. Всі його структурні компоненти узгоджені між собою. Зокрема, предмет дослідження логічно пов'язаний з об'єктом і метою, відповідно до якої сформульовані завдання дослідної роботи. Завданням відповідають загальні висновки.

У *першому* розділі дисертації «Теоретико-методологічні засади

професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру» охарактеризовано проблему професійної підготовки фахівців дизайну інтер'єру на філософському, загальнонауковому та конкретно-науковому рівнях методології; проаналізовано базові поняття дослідження («дизайн», «дизайн інтер'єру», «професійна підготовка», «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність дизайнера інтер'єру»); розглянуто становлення та розвиток дизайн-освіти в Україні в історико-педагогічному контексті; охарактеризовано наукові підходи до професійної підготовки фахівців з дизайну.

Здійснено глибинний ретроспективний аналіз «дизайну інтер'єру» у стилях формотворення різних культурних епох. Зазначено, зокрема, що у художньо-промислових школах України у ХУІІІ-ХІХ ст. здійснювалась «підготовка фахівців, які поєднували в одній особі і художника, й інженера, й архітектора» (с.45 дисертації). Проаналізовано науковий доробок сучасних дослідників проблем розвитку української дизайн-освіти.

Сформульовано сутність понять «дизайн інтер'єру», «професійна компетентність дизайнера інтер'єру», «процес професійної підготовки майбутнього бакалавра з дизайну інтер'єру». Сутність зазначених ключових понять дисертації Сергій Васильович співвідносить з художньо-просторовими, функціонально-планувальними, конструктивно-технологічними рішеннями майбутнього фахівця дизайну інтер'єру, з урахуванням ергономічних, техніко-економічних та інших показників, що «забезпечують зручність й естетичну взаємодію середовища з людьми» (с. 112).

На нашу думку, таке розуміння професійної компетентності майбутнього дизайнера інтер'єру є новітнім і перспективним, оскільки забезпечує синтез дизайну й ергономіки – напрям ергодизайну (ергономічного дизайну). Ергодизайн як інноваційна технологія комплексного людиноцентричного проектування повністю відповідає, вимогам БТЕАМ-освіти – інноваційної

системи навчання у сучасних педагогічних і професійних закладах освіти.

Проблему формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру розглянуто з використанням системно-структурного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного, культурологічного, варіаційного, креативного, акмеологічного, рефлексивного підходів. Крім зазначених підходів, на нашу думку, пріоритетними у дослідженні є середовищний (інвайронментальний) і проектувальний підходи до формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру.

У *другому* розділі «Професійна компетентність майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру як педагогічна проблема» з'ясовано особливості формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру, актуалізовано зарубіжний досвід розвитку дизайн-освіти, обґрунтовано зміст і структуру професійної компетентності дизайнера інтер'єру.

Особливістю формування професійної компетентності дизайнерів інтер'єру визначено конкретно-наукову методологію (методику і техніку дослідження). Згідно з цією методологією обґрунтовано необхідність дотримання таких базисних функцій формування професійної компетентності дизайнерів: інтегральної, світоглядно-формуальної, мотиваційно-особистісної, оцінно-діяльнісної.

Ідеальною умовою формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів є дуальна система професійної дизайн-освіти, що полягає у взаємодоповненні професійної підготовки і виробничої практики, у безпосередніх контактах студентів з роботодавцями.

З'ясовано особливості проектно-творчої діяльності викладачів і студентів у дослідженнях вітчизняних авторів: досвід осмислення формотворчості; його сутність і типи, місце у матеріально-художній культурі; закономірності формотворення об'єктів інтер'єрного призначення; еволюція предметної діяльності; методичні аспекти

предметного, формотворення; проблеми проектного аналізу.

З'ясовано, що у зарубіжній дизайн-освіті пріоритетне значення надається гносеологічному потенціалу проектного мислення, що полягає у зближенні з мистецьким образотворенням предметного довкілля. Звертається увага на особливості завдань зарубіжної дизайн-освіти двох типів: «архітекторів інтер'єру» і «дизайнерів інтер'єру». Охарактеризовано німецьку, англо-саксонську, французьку, фінську та інші моделі дизайн-освіти і їх комерційний дизайн (стаф-дизайн і дизайн незалежних проектно-творчих груп). В американській дизайн-освіті виділено метод «дизайн-концептів», що полягає у конкретизації образних уявлень (асоціативних образів) нових предметних форм або явищ у творах дизайнерів. Зазначено, що зарубіжні дизайнери вивчають курс з маркетингових комунікацій. Завдяки маркетинговим комунікаціям дизайнери заохочують «споживачів платити не стільки за елементарну споживчу вартість товару, скільки за те, що цей товар є підтвердженням соціального статусу споживачів, їхнього престижу».

Ми погоджуємося із Сергієм Васильовичем у тому, що курс маркетингових комунікацій, метод «дизайн-концептів», поділ комерційного дизайну на стаф-дизайн і дизайн незалежних проектно-творчих груп, на «архітекторів інтер'єру» і «дизайнерів інтер'єру», а особливо дуальна система – це інновації для української дизайн-освіти.

Розгорнуто подано Сергієм Васильовичем досвід дизайн-освіти Японії (с. 143-147), що є найдоступнішим для української ментальності, може і повинен імплементуватися в українську систему дизайн-освіти.

Зміст і структуру професійної компетентності дизайнерів інтер'єру наочно подано через систему відношень дизайнера з оточуючим середовищем (с. 155 дисертації). З'ясовано необхідні складові професійної компетентності дизайнера інтер'єру: художньо-графічна, проектна, конструкторська, технічна, технологічна, організаційно-управлінська,

контрольна, дослідно-експериментальна.

На основі вітчизняного і зарубіжного досвіду дизайн-освіти дисертантом зроблено правильний висновок щодо формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру: творчий та дослідницький підходи повинні забезпечуватися для всіх форм навчального процесу.

У *третьому* розділі дисертації «Концептуальні положення професійної підготовки майбутніх дизайнерів інтер'єру» визначено організаційно-методичні умови функціонування освітньо-виховних систем; розглянуто роль пізнавального інтересу та обдарованості студентів у системі дизайн-освіти; представлено методику дизайн-проектування в умовах інноваційного освітнього середовища та математичне моделювання як засіб фундаменталізації і системності в підготовці студентів-дизайнерів; розроблено структурно-функціональну схему професійної підготовки майбутніх дизайнерів; обґрунтовано концептуальну модель розвитку професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру.

Детально охарактеризовано в педагогічному контексті поняття «пізнавальні інтереси» і запропоновано для їх розвитку методи проблемного навчання, “мозкового штурму”, синектики, емпатії тощо. Зазначено, що пізнавальні інтереси оптимально задовольняються наково-дослідною діяльністю студентів. «Організація дослідницької діяльності студентів з дизайну ґрунтується на реалізації принципу «навчання через дослідництво» (с. 200 дисертації).

Сформульовано визначення обдарованості як інтеграції різних здібностей з метою досягнення позитивних результатів у дизайн-діяльності (с. 201). Виокремлено покликання обдарованих дизайнерів – «здатність проектувати не тільки з урахуванням потреб споживача, але й відповідно до сучасних технологічних, соціально-економічних викликів, прогножуючи попит окреслених тенденцій у майбутньому» (с.202). Вказано на недостатню готовність професорсько-викладацького складу до педагогічної діагностики

обдарованості студентів в дизайн-освітньому процесі.

Здійснено порівняльний аналіз навчальної і професійної проектно-творчої діяльності. На рис. 3.1. дисертації наочно подано схему поетапного виконання навчального проекту. Охарактеризовано три основні етапи проектно-творчого процесу майбутніх дизайнерів інтер'єру: підготовчий (начерки); пошук ідеї проектного рішення (клазура) та виконання ескізів; остаточна дизайн-пропозиція з робочими кресленнями, пошуковим макетом або виробничим зразком (авторське керівництво виконанням проекту в натурі).

Як досвідчений практик Сергій Васильович інтуїтивно сформулював надзвичайно важливе теоретичне положення: «Чим досвідченіший і впевненіший у собі автор, тим швидше, чіткіше і повніше складається у нього *уява про майбутній образ об'єкту*. Досвідчені й зрілі архітектори та дизайнери нерідко в змозі *виконати від руки ескіз* зовнішнього вигляду фасадів та інтер'єрів будівлі зі всіма деталями та дотриманням точних розмірів» (с. 213). У цьому теоретичному положенні *уява* про майбутній образ об'єкту співвіднесена з *умінням* майстерно виконати ескіз від руки. В етимологічному словнику української мови слова «уява» й «ум» (уміння) зазначені як спільнокореневі. Тобто уміння формуються умом, а розуміння розумом (розмірковуванням, розсудком). Переконані, що діагностика просторової і узагальнюючої уяви є необхідною для вибору учнівською молоддю професії дизайнера.

Виділено основні педагогічні умови створення інноваційного освітнього середовища (с. 226). Обгрунтовано і наочно представлено на рис. 3.5. Концептуальну модель професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру, яка складається з 5 блоків: цільового, теоретико-методологічного, організаційно-проектного, змістово-процесуального, оцінно-результативного. Обгрунтовано роль математичного моделювання як засобу фундаменталізації і системності у професійній підготовці студентів-

дизайнерів.

У четвертому розділі дисертації «Методичні засади формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів дизайнерів інтер'єру у практиці вищих навчальних закладів» розроблено програму та методику експериментального дослідження, здійснено діагностику сформованості професійної компетентності студентів, обгрунтовано структурно-логічну схему професійної підготовки дизайнера інтер'єру; запропоновано способи удосконалення практики, комплексного державного іспиту і дипломного кваліфікаційного проектування у системі фахової підготовки за напрямом «Дизайн». У цьому розділі подано також графоаналітичну модель «Інтеграл компетентності дизайнера».

Зазначено, що структурно-логічна схема професійної підготовки дизайнера інтер'єру містить цілісну і взаємоузгоджену систему професійної підготовки, яка передбачає пропедевтичний, фундаментальний (природничонауковий) і професійно-практичний цикли та забезпечує комплексне оволодіння компетенціями з метою цілісного розуміння функціонально-технологічних процесів, формування навичок з проектування конструкцій, використання сучасних матеріалів та інноваційних технологій, позиціонування форми та перспективи проекту, гармонійного поєднання світлодизайну та кольорового рішення, текстури та фактури в предметно-просторовому середовищі, а також володіння як технологіями конструювання і моделювання дизайн-об'єктів засобами художнього декору, так і базисом функціонально-конструктивної і технологічної складових композиційно-просторовій організації предметно-просторового середовища.

Методика фахової підготовки майбутніх дизайнера інтер'єру впливала з логіки розробки навчально-методичних комплексів професійних дисциплін, у процесі якої доцільно дотримуватись сучасних наукових концепцій та приділяти велику Кількість годин на практичну підготовку спеціаліста.

Доведено, що невід'ємною складовою процесу підготовки майбутніх

бакалаврів з дизайну інтер'єру є практика, яка передбачає безперервність та , послідовність проведення певних заходів у процесі навчання у вищих навчальних закладах. Розроблено систему вимог до проходження різних видів практики студентами-дизайнерами та комплексного державного іспиту і дипломного кваліфікаційного проекту в системі фахової підготовки за напрямом «Дизайн».

Обґрунтовано вибір діагностичних засобів для об'єктивної оцінки рівня формування професійної компетенції бакалаврів з дизайну інтер'єру. У вигляді блок-схеми подано оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру, методичне забезпечення державної атестації за напрямом 6.020207 «Дизайн», що було успішно апробоване дисертантом у вищих дизайн-освітніх навчальних закладах.

У *п'ятому* розділі «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності концептуальної моделі розвитку професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру» подано наукові основи моделювання професійної компетентності майбутніх бакалаврів; представлено багатофакторний дисперсійний порівняльний аналіз ефективності впровадження моделі розвитку професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру; висвітлено програму та методику організації експериментального дослідження з формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру; представлено результати кількісного та якісного аналізу впровадження розробленої моделі.

Обґрунтовано відбір показників кожного критерію оцінювання професійної підготовки та виділено чотири рівні сформованості професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру: початковий, середній, достатній та високий рівень.

Результатами формувального експерименту підтверджено гіпотезу дослідження. Передбачено можливі дослідження інших аспектів порушеної

в дисертації проблеми і, зокрема, впровадження математичного моделювання для діагностики результатів формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів, що відкриває якісно і кількісно новий рівень в оцінюванні якості вищої дизайн-освіти, наближає її до інноваційної системи навчання 8TEAM-освіти.

Отже, на нашу думку, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є повноцінною і відповідає темі дослідження.

Вірогідність результатів дослідження підтверджується ґрунтовною джерельною базою (579); оприлюдненням його результатів на конференціях і семінарах (31 науково-організаційний захід), а також додатками, що ілюструють або підтверджують правомірність висновків опрацьованого наукового матеріалу, суттєво посилюють- науковий характер проведеного дослідження.

Основні положення та результати дисертації викладено у 64 авторських публікаціях, зокрема *навчально-методичного спрямування*: програми, навчальні посібники; навчально-методичні комплекси; *теоретичного спрямування*: монографії, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 5 публікацій у зарубіжних наукових виданнях.

Проведена експертиза дослідження Чирчика Сергія Васильовича дає підстави стверджувати, що структура дисертації відображає послідовність виконання завдань, сформульованих автором для вирішення досліджуваної проблеми, і в цілому розкриває логіку проведеного наукового пошуку. Робота логічно структурована і містить аргументовані загальні висновки. Зміст і структура автореферату відповідають змісту та структурі дисертації.

Разом з тим, загальна позитивна оцінка дисертаційного дослідження Чирчика С.В. не виключає певних зауважень, дискусійних питань і пропозицій:

1. *Дискусійні питання щодо понять.* «Проектування»,

«проектний» (процес внутрішній, де реалізується гносеологічний потенціал проектного мислення) дійсно позначається поняттям «дизайн», але для поняття «проект» (завершеного і зовнішньо вираженого об'єкта формотворення) в англійській мові використовується слово «project».

Рекомендуємо відмовитися від вживання терміну «дизайн-проекування», оскільки «дизайн» і «проекування» – це лексичне значення одного й того ж англійського і українського поняття.

Предмет дослідження – професійна компетентність, але автором дослідження як взаємозамінні вживаються поняття і «компетентності», і «компетенції».

Доречно було б розглянути поняття «матеріально-художня культура» та «проектна культура», які автор використовує у роботі (с. 25, 116, 246). Етнічні стилі інтер'єрів характеризуються дисертантом, але поняття «етнодизайн» ним, на жаль, не обґрунтовується.

Характеристика базових понять дослідження у підрозділі 1.2. потребує звернення до методу контент-аналізу. Це б підсилило характеристику досліджуваних понять.

2. *Рекомендації щодо оформлення дисертації.* У 3 розділі «Концептуальні положення професійної підготовки майбутніх дизайнерів інтер'єру» варто було б розмістити у додатках: рис. 3.2. «Приклад навчальної проектної клаузури» та рис. 3.3. «Пошукові ескізи і реалізовані об'єкти відомих архітекторів», а також рис. 4.4. «Структурно-логічна' схема професійної підготовки майбутнього дизайнера інтер'єру», опис регресійної моделі у підрозділі 5.2. (с. 332-341) і опис дисперсійного аналізу як статистичного методу в підрозділі 5.3..

На с. 227 охарактеризовано проектний метод, але він не зазначений у сукупності методів дослідження, поданих у вступі.

На рис. 4.1. і в його якісному аналізі зазначено різні числові показники (с. 263).

3. У першому розділі роботи бажано було б обґрунтувати середовищний і проектно-творчий підходи як пріоритетні для дослідження. Адже на с. 25 дисертації дослідником зазначено, що він «висвітлює основні ідеї, положення розвитку дизайну із позиції *проектного підходу*, але цей підхід не обґрунтовує.

4. Відсутній порівняльний аналіз теоретико-методичних засад формування професійної компетентності бакалаврів з дизайну інтер'єрів з бакалаврами ландшафтного дизайну, графічного дизайну, промислового дизайну, дизайну костюмів. Можливо, сформульовані дисертантом теоретико-методичні засади і теоретична модель можуть використовуватися також для формування професійної компетентності бакалаврів з інших видів дизайну?

5. У підрозділі 3.3. поняття «освітнє середовище» та «інноваційне освітнє середовище» варто було б назвати «дизайн-освітнє середовище», «інноваційне дизайн-освітнє середовище».

6. До організаційно-методичних умов (с. 188-248), на наш погляд, варто додати наявність матеріальної бази, про яку йде мова не тільки у тексті (с. 172), але й у додатках дисертації.

7. У концептуальній моделі професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру (підрозділ 3.2.) змістово-процесуальним блоком не передбачено форм взаємодії учасників дизайн-освітнього процесу. Такі форми є обов'язковим методичним компонентом.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації та можуть розглядатися як побажання щодо удосконалення подальшого наукового пошуку. Проведене дослідження засвідчує належну наукову компетентність здобувача, а також дає підстави оцінювати роботу як оригінальний і самостійно виконаний науковий доробок. У рукописі наявні усі необхідні ознаки цілісного, завершеного наукового дослідження.

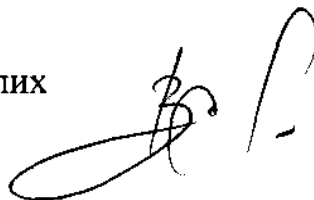
За характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного і кількісного аналізу, рівнями новизни і значущості результатів та обґрунтованості висновків дисертаційна робота Чирчика Сергія Васильовича «Теоретичні і методичні основи формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру» є завершеним, методологічно і теоретично обґрунтованим, виконаним на належному фаховому рівні, самостійним науковим дослідженням, а його автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
учений секретар Відділення

професійної освіти і освіти дорослих

НАПН України

В.П.Тименко

Електронний підпис
с т в е р д ж у ю
Начальник загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України

Тименко В.П.
Скв/Кривоногов С.О.